

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора архітектури, професора, Народного архітектора України Дьоміна Миколи Мефодійовича на дисертацію Стовбана Василя Олексійовича на тему: «Містобудівні методи та засоби врегулювання просторових конфліктів у містах України (на прикладі м. Івано-Франківськ)», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 19 «Архітектура та будівництво» за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження на тему *«Містобудівні методи та засоби врегулювання просторових конфліктів у містах України (на прикладі м. Івано-Франківськ)»* не викликає сумнівів з огляду на зростаючу напругу в міському середовищі, спричинену конфліктом інтересів між різними функціональними, соціальними, екологічними та економічними складовими міського простору. Просторові конфлікти стали типовим явищем для українських міст, особливо в умовах постійної трансформації землекористування, демографічних змін, урбаністичного тиску та зростання ролі громадського контролю. Івано-Франківськ, як динамічне міське середовище з активними процесами оновлення забудови, реконструкції територій, розвитку публічного простору й туристичної інфраструктури, є вдалим об'єктом для апробації авторських підходів до аналізу та врегулювання просторових суперечностей.

Дослідження торкається одного з ключових викликів сучасного українського містобудування – відсутності ефективних механізмів системної гармонізації інтересів усіх учасників просторового розвитку. Робота здобувача має високу практичну цінність, оскільки містить спробу класифікувати типи конфліктів, виявити їх причинно-наслідкові зв'язки, а також окреслити

інструменти їх нормативного, планувального й комунікаційного врегулювання. З огляду на процеси децентралізації, євроінтеграції, а також виклики, спричинені воєнним станом та післявоєнною відбудовою, запропонована тематика є не лише науково обґрунтованою, а й вкрай актуальною в стратегічному вимірі. Вибір теми свідчить про глибоке розуміння здобувачем складної природи містобудівної реальності та прагнення запропонувати науково вивірені й адаптивні рішення. Дисертація чітко вписується в межі спеціальності 191 «Архітектура та містобудування», зберігаючи баланс між теоретичною глибиною та прикладною спрямованістю.

З огляду на те, що дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» за напрямом «Сучасні проблеми та перспективи розвитку архітектури, містобудування та дизайну» (номер державної реєстрації: 0120U105634), а також вона узгоджується із стратегічними завданнями загальнонаціональних програм розвитку міст України, зокрема відповідає напрямом: «Стратегією сталого розвитку міст України до 2030 року»; «Державною стратегією регіонального розвитку на 2021–2027 роки»; «Стратегією розвитку міста Івано-Франківська до 2030 року»; затвердженої рішенням Івано-Франківської міської ради, яка передбачає сталий «Програмою охорони культурної спадщини Івано-Франківська на 2022–2027 роки», вона матиме крім теоретичного, ще й практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, є науково обґрунтованими, логічно вивіреними та засвідчують високу ступінь достовірності отриманих результатів. Це стало можливим завдяки ретельно продуманій методології дослідження, що базується на комплексному використанні принципів, прийомів і методів наукового пізнання, кожен з яких адаптований до предмета дослідження. Методологічній складовій автор справедливо присвятив окремий підрозділ, чітко виокремивши

процесуально-динамічний, типологічний, прогностичний, дозвільний (регулятивний) методи, які стали методологічним підґрунтям роботи.

Особливої уваги заслуговує практична реалізація зазначених методів. Зокрема, статистичний метод використано для кількісного аналізу виникнення просторових конфліктів, зокрема у взаємодії громади, органів місцевого самоврядування та інвесторів. Метод експертних оцінок дав змогу залучити фахівців різного профілю до виявлення латентних суперечностей, що супроводжують трансформацію забудованих територій. Метод “картографії конфлікту” набув особливої ваги як засіб просторової локалізації зон напруги, що дало змогу візуалізувати конфліктогенну ситуацію й сформуванати альтернативні моделі розвитку. Документальний метод забезпечив ґрунтовний аналіз регламентних, планувальних та історико-містобудівних джерел, уможлививши ретроспективне дослідження динаміки конфліктів. Контент-аналіз, поєднаний із цифровими технологіями, використано для моніторингу соціальної напруги в медіапросторі та аналізу громадських звернень. Спостереження та опитування дали змогу виявити рівень суспільного спротиву чи підтримки конкретних урбаністичних рішень. Моделювання конфліктних сценаріїв дозволило апробувати прогностні алгоритми ухвалення просторових рішень.

Можемо констатувати, що здобувач не лише ґрунтовно володіє теоретичними аспектами зазначених методів, а й демонструє здатність до їх практичного застосування в межах урбаністичного аналізу. Водночас автор пропонує нові підходи до адаптації традиційних методів під сучасні соціопросторові умови, зокрема через міждисциплінарну інтеграцію інструментів урбаністики, соціології, GIS-аналізу та архітектурного моделювання. Такий підхід забезпечує новизну, практичну значущість і методологічну цілісність дослідження.

Зазначене є свідченням того, що Стовбан В.О. в повній мірі володіє методологією наукового дослідження.

Достовірність і наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в тому, що дана наукова праця є однією з перших у вітчизняній теорії та методології архітектури, де комплексно розкрито науково обґрунтовану систему містобудівних методів і засобів виявлення, аналізу, типологізації та врегулювання просторових конфліктів в урбанізованому середовищі на прикладі міста Івано-Франківськ. Автор послідовно дослідив категоріально-понятійний апарат проблематики, проаналізував теоретичні підходи та історичні передумови виникнення просторових конфліктів, а також здійснив ґрунтовний аналіз реальних урбоекоекологічних, соціокультурних і планувальних суперечностей у структурі міського простору. На цій основі дисертант запропонував концептуально нові принципи, моделі, методичні засади й практичні рекомендації, спрямовані на формування гармонізованого середовища життєдіяльності людини. Запропоновані підходи враховують сучасні вимоги сталого розвитку, збереження історичної спадщини, забезпечення екологічного балансу, просторової справедливості та інклюзивності архітектурних рішень, що зумовлює високу практичну значущість та інноваційний характер дослідження.

У дисертаційному дослідженні належним чином реалізовано всі ключові положення, заявлені як елементи наукової новизни. Так, авторська структурно-функціональна модель просторових конфліктів у місті розроблена на міждисциплінарній основі, чітко деталізована та адаптована до умов реального середовища міста Івано-Франківськ. Модель охоплює як типологічні, так і просторово-динамічні характеристики конфліктів, що свідчить про високий ступінь теоретико-практичної опрацьованості цієї позиції.

Методика діагностики просторових конфліктів також розкрита достатньо глибоко: вона ґрунтується на поєднанні урбаністичних, соціологічних, правових та екологічних індикаторів, що дозволяє оперативно і комплексно виявляти та аналізувати суперечності у функціонально-

планувальній структурі міста. Важливо, що дана методика апробована на конкретному емпіричному матеріалі.

Принципи безконфліктного просторового розвитку територіальних громад сформульовані автором з урахуванням сучасних тенденцій урбаністичного розвитку. У роботі розкрито їх зв'язок із європейським досвідом, окреслено їх застосовність в умовах пострадянської трансформації міського середовища та підвищеної потреби у громадській участі.

Положення щодо удосконалення класифікації конфліктів реалізовано через актуальне доповнення – категорії конфліктів пам'яті, урбоекологічних суперечностей та локальної приналежності. Їх зміст наведено з прикладами, а логіка типологізації є вмотивованою та методологічно обґрунтованою.

Систематизація вітчизняного та іноземного досвіду врегулювання просторових конфліктів подана не лише на рівні узагальнення практик, а й з акцентом на можливості адаптації партисипативних моделей і інструментів конфлікт-менеджменту до умов українських міст.

Щодо інструментарію просторового аналізу, слід відзначити розроблені автором критерії конфліктності та урбаністичної чутливості територій, що підвищує рівень діагностики потенційних зон конфлікту та дозволяє враховувати соціальні, просторові та ціннісні характеристики середовища.

У змісті роботи належним чином розкрито подальший розвиток теоретико-методологічного підґрунтя, зокрема критичне переосмислення модерністських підходів до планування, наголос на значущості локального контексту, а також нове бачення просторового конфлікту як системного явища.

Водночас ідеї гуманізації просторової політики через концепцію «права на місто» і участь громади проілюстровані низкою прикладів, що засвідчує вміння здобувача поєднувати теоретичні засади з практичними імперативами сучасного містобудування.

Також на високому рівні розкрито розуміння соціальної та екологічної природи містобудівних суперечностей, з аналізом ситуацій конфліктів між

забудовою і природними ландшафтами, історичною спадщиною та сучасними трансформаціями.

Отже, зазначені елементи наукової новизни у дисертації не лише задекларовані, а повноцінно реалізовані, що свідчить про високий ступінь самостійності, аналітичної зрілості та дослідницької компетентності здобувача.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Теоретичні висновки й практичні рекомендації обговорювалися на засіданнях кафедри архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», де було виконано дисертацію. Основні положення і результати дисертації висвітлені в 7 наукових публікаціях, що розкривають основний зміст дисертації, з яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 2 тези доповідей на конференціях і семінарах. Публікації відповідають вимогам МОН України.

Структура й обсяг дисертації обумовлені метою, завданнями і предметом дослідження та мають логічну побудову.

Так, перший розділ, який складається з п'яти підрозділів присвячено формуванню теоретико-методологічного підґрунтя дослідження – у ньому розглянуто категорійно-понятійний апарат просторових конфліктів, подано їх класифікацію та структурну модель, проаналізовано історичні, правові, світоглядні передумови виникнення конфліктів, а також узагальнено вітчизняний і зарубіжний досвід врегулювання конфліктів та обґрунтовано методи дослідження.

Другий розділ, що складається з п'яти підрозділів, містить поглиблений аналіз просторових конфліктів у місті Івано-Франківськ, зокрема їхню локалізацію, урбоекологічний характер, проблеми в історичному середовищі, локальні суперечності, а також виявляє закономірності їхнього виникнення й розвитку в містобудівному контексті.

Третій розділ спрямований на формування практичного інструментарію врегулювання просторових конфліктів: у ньому окреслено принципи реформування міського середовища, запропоновано моделі безконфліктного розвитку, методичні підходи до виявлення й запобігання конфліктам, а також подано конкретні проектні рішення.

Підкреслюючи позитивні якості дисертаційної роботи, слід вказати й на окремі **дискусійні моменти і неточності**.

1. У дисертації недостатньо конкретизовано зміст авторської структурно-функціональної моделі просторових конфліктів, яка згадується як одне з ключових нововведень. Попри заявлену актуальність і новизну цієї моделі, відсутній її детальний опис, зокрема не розкрито її структурну побудову, логіку функціонування, етапність розвитку конфліктної динаміки та механізми взаємодії основних акторів. Це ускладнює оцінку ступеня її наукової оригінальності, методологічної обґрунтованості та практичної застосовності в контексті сучасної урбаністичної практики.

2. У дисертації недостатньо розкрито архітектурно-просторові наслідки конфліктів для міського середовища. Хоча автор слушно акцентує увагу на проблемах у зонах історичної забудови та рекреаційних територіях, бракує конкретного аналізу того, як ці конфлікти впливають на морфологічну структуру міста, порушення ландшафтної цілісності, трансформацію архітектурного силуету або деградацію елементів публічного простору. Деталізація цих аспектів дозволила б краще оцінити масштаб просторових втрат і запропонувати більш релевантні проектні рішення.

3. Методичні рекомендації, представлені в дисертації, викладені недостатньо деталізовано, що ускладнює розуміння їхньої архітектурно-планувальної природи та прикладного потенціалу. У тексті відсутнє чітке розмежування між стратегічними, нормативно-регулятивними та проектними аспектами рекомендацій, не уточнено, чи передбачають вони використання просторових сценаріїв, параметричних моделей, адаптивних регламентів або схем узгодження інтересів на локальному рівні

4. У роботі недостатньо конкретизовано використання візуально-аналітичних та графічних інструментів, які є критично важливими в дослідженнях містобудівної проблематики. Зважаючи на просторову природу конфліктів, доцільним було б чітко вказати, чи застосовувалися методи тематичного картографування, схемного аналізу, тривимірного моделювання, GIS-технології або цифрові платформи для візуалізації конфліктогенних зон. Така конкретизація посилила б аргументацію, продемонструвала б практичну спрямованість дослідження та підвищила би його методологічну репрезентативність.

Водночас висловлені зауваження та дискусійні аспекти лише засвідчують складність обраної проблематики та належний теоретико-методологічний рівень дослідження, започаткованого здобувачем. Вони не нівелюють загальної наукової цінності дисертації та не впливають на позитивну оцінку представленої кваліфікаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Стовбана Василя Олексійовича на тему «Містобудівні методи та засоби врегулювання просторових конфліктів у містах України (на прикладі м. Івано-Франківськ)» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які вирішують конкретне наукове завдання з теорії та практики архітектури і містобудування. Дисертація є актуальною, завершеною і такою, що має теоретичну і практичну значущість; результати проведених здобувачем досліджень відповідають темі дисертації. Фактів академічного плагіату не встановлено. Дисертаційна робота відповідає спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» та вимогам щодо її змісту та оформлення, які висуваються в Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та у Вимогах до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а дисертант – Стовбан Василь Олексійович

заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю
191 «Архітектура та містобудування».

Офіційний опонент:

професор кафедри міського будівництва,
Київського національного університету
будівництва і архітектури,
Народний архітектор України
доктор архітектури, професор

Микола ДЬОМІН